

E. O.

"Izbrannyje soczinienija po jestiestwoznaniu", Johann Wolfgang Goethe, 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/2, 317-318

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zabytkami przy PTTK, stanowi pierwszy zeszyt serii wydawnictw poświęconej zabytkom miasta Gdańska.

Zeszyt zawiera wykaz zabytków architektury, budownictwa, sztuki i techniki znajdujących się na terenie Oliwy. Każdemu z zabytków poświęcony jest krótki opis, omawiający między innymi jego historię oraz wartość. Załączone plany wskazują usytuowanie zabytków w mieście. Najciekawsze zabytki lub ich fragmenty są pokazane na ilustracjach. Wykaz jest poprzedzony rysem historycznym topograficznego rozwoju Oliwy.

Wśród omawianych zabytków na specjalną uwagę zasługują tzw. młyny nad Potokiem Oliwskim, które należą do najmniej znanych obiektów zabytkowych Oliwy. W młynach tych mieściły się różnego rodzaju zakłady przemysłowe i warsztaty (kuźnice, olejarnie, tartaki, papiernie, wytwórnie prochu itp.). Budowę młynów zapoczątkowali jeszcze w wieku XII lub w początkach XIII cyklu. Wielki rozwój przemysłu oliwskiego przypada na stulecia XVI i XVII, kiedy to w Oliwie czynne były 23 zakłady, w tym kilkanaście kuźnic. Zakłady te powstały w związku z potrzebami gospodarczymi pobliskiego Gdańska. Właścicielami ich byli przeważnie kupcy. Wzdłuż całego prawie Potoku Oliwskiego i jego dopływów zbudowano wówczas szereg stawów i tam, które spiętrzały wodę czyniąc z niej źródło energii dla potrzeb młynów. Przemysł oliwski upadł pod koniec XIX wieku. Pozostały po nim 3 młyny zbożowe oraz ruina czynnej do 1947 roku kuźnicy żelaza (kuźnica znajduje się obecnie pod opieką Muzeum Techniki, które planuje jej odbudowę). Zachowało się również nieco budynków gospodarczych oraz kilkanaście stawów, osuszonych lub z wodą, wraz z resztkami urządzeń spiętrzających.

Zeszyt zamyka bibliografia Oliwy, w której wymienione są ważniejsze opublikowane prace, głównie w języku niemieckim.

J. J.

Johann Wolfgang Goethe, *Izbrannyje soczinenija po jestiestwoznaniu*; pierwod i komentarii I. I. Kanajewa. Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR 1957, s. 553.

Na rok przed śmiercią Goethe pisał z pewną dozą gorczy: „Przeszło pół wieku jestem znany w ojczyźnie i poza jej granicami jako poeta, lub przynajmniej jestem za niego uważany; ale to, że z wielką uwagą pilnie badałem naturę i jej ogólne, fizyczne i organiczne, zjawiska, że stale z zapamiętaniem prowadziłem poważne obserwacje — to wcale nie tak powszechnie jest znane, a jeszcze mniej uważnie rozważane“. I dziś jeszcze Goethe jest sławny wyłącznie niemal jako genialny poeta, jego prace i poglądy naukowe natomiast zajmują co najwyżej kilka linijek w historiach nauki.

Interesujący jest tymczasem zarówno wkład Goethego do ugruntowania filozofii przyrody, jak i jego osiągnięcia szczegółowe; ważna jest również znajomość jego prac naukowych dla właściwego zrozumienia twórczości poetyckiej.

Z tych przesłańek wychodzili uczeni radzieccy wydając w serii „Klasyki Nauki“ przekład wyboru pism przyrodniczych Goethego. Wybór obejmuje nie-

które prace morfologiczne, a przede wszystkim *Bildung und Umbildung organischer Naturen*; prace o teorii barw, a przede wszystkim pierwszą część *Entwurf einer Farbenlehre* oraz kilka artykułów z zakresu filozofii przyrody.

Przekładu dokonał I. I. Kanajew, który opracował również przypisy i napisał rozprawę *Goethe jako przyrodnik*.

E. O.

Berthold Stumpf, *Kleine Geschichte der Deutschen Eisenbahn*. Wyd. II, Hühlig und Dreyer, Mainz und Heidelberg 1956, s. 110.

Praca Stumpfa stanowi bardzo popularny szkic rozwoju sieci kolejowej, organizacji kolei w Niemczech oraz głównych wynalazków w dziedzinie kolejnictwa. Z punktu widzenia historii techniki interesująca być może pierwsza część książki omawiająca początki kolei na świecie i w Niemczech na tle ówczesnych stosunków własnościowych i prawnych. Ciekawy jest również fragment dotyczący konkurencji między transportem kolejowym i samochodowym w dobie obecnej. Autor stara się wykazać słuszność dalszej rozbudowy kolei w oparciu o generalną modernizację sieci i taboru. Twierdzi on, że kolej ma jeszcze ogromne możliwości rozwojowe, których wykorzystanie przywróci jej rentowność, mimo że deficyt kolei niemieckich od 1952 r. przekracza miliard marek.

Publikacja zawiera liczne ilustracje, dające obraz ewolucji taboru kolejowego od czasów Stephensona do najnowszych rozwiązań. Autor zestawiał również tabelę najważniejszych wynalazków i wydarzeń w dziejach kolei w ogóle, a kolei niemieckiej w szczególności.

Warto podkreślić, że książka stanowi pierwszy tom Biblioteki Kolejowej wydawanej przez wydawnictwo „Der Eisenbahnfachman“, Świadczy to o uwadze, jaką przywiązuje się do popularyzacji historii techniki w NRF.

S. F.

Marceli Motty, *Przechadzki po mieście*, PIW. Warszawa 1957, t. 1, s. 740, t. 2, s. 650.

Nowe wydanie *Przechadzek po mieście* zaopatrzone indeksem osobowym i rzeczowym, podzielone zostało na dwa tomy (dawniejsze liczyło pięć) i rozbite na rozdziały. Przyjęło w ten sposób postać łatwą do wykorzystania, nie tylko przez czytelnika — miłośnika Poznania, ale i badaczy naukowych.

W opowiadaniach autora skierowanych do fikcyjnego przyjaciela, „pana Ludwika“, historyk medycyny znajduje szczególnie cenny materiał do biografii lekarzy — Karola Marcinkowskiego, Teofila Mateckiego, Ludwika Gąsiorowskiego, Palickiego, Karwowskiego, Pokornego, Kapuścińskiego, Tabernackiego, Warnki, Wicherkiewicza, Wolfa, Schneidera, Schernla, Siegrfrida, Wyszogórskiego, Jagielskiego, Alfreda Bentkowskiego, Michała Nieszczota, Huisona, Jungfera i wielu, wielu innych. Byli to przeważnie dawni studenci wrocławskiego Wy-